

Tatjana Pregl Kobe

Ciril Zlobec: *Ljubezen – čudež duše in telesa.*

Slike Metka Krašovec, spremna beseda Ivo Svetina.

Ljubljana: Založba Mladinska knjiga, 2015.

Vsaka nova pesniška zbirka Cirila Zlobca, ki že od sredine petdesetih let prejšnjega stoletja kroji ustvarjalni vrh slovenske poezije, je nov izziv za branje, čeprav ob njegovi značilni izpovedni liriki in ljubezenski motiviki že desetletja samodejno pričakujemo vrhunsko kvaliteto. V pokrajini poezije imajo Zlobčeve pesmi prav posebno mesto. Od skupne pesniške zbirke *Pesmi štirih* (1953) je do danes izšlo trideset njegovih pesniških zbirk in izborov. Zanje je prejel najuglednejše državne in mednarodne nagrade, med njimi Prešernovo in Montalejevo. V njegovem pesniškem opusu pa ima prav poseben pomen ljubezen, kar nakazuje že naslov njegove tretje knjige *Ljubezen* (1958). Zlobec, ki ga označuje osnovno in najgloblje čutenje pesnika, ljubezen, od nekdaj vé, kaj hoče povedati, izpovedati, izpeti. Njegovi prefinjeni in metaforično izbrušeni verzi so vedno pretehtani, a tudi razumljivi in takšni, da spodbujajo k razmišljanju, saj bralcu vzbujajo asociacije na lastno doživljanje ali hrepenenje po vzvišenosti takšnega doživetja. Za Zlobca je ljubezen permanentno odprto čustvo, tudi zato je branje njegove ljubezenske poezije potopitev v lepoto, radost in ljubezen sólo.

Zlobčeva trideseta knjiga poezije, *Ljubezen – čudež duše in telesa*, je nekakšna avtobiografija. Zbirko je zasnoval kot življenjsko zgodbo, skoraj kot roman o ljubezni. Vsakodnevno življenje prinaša vzpone in padce, a marsikdaj prav pozitivna fikcija ohranja vezí. Zato je tudi to zbirko posvetil svoji vseživljenjski muzi z besedami, ki pomenijo mnogo več: *Veroniki, ženi in prijateljici*. Pesmi je izbral in uredil sam. Devetdeset pesmi, ki simbolizirajo njegov visoki jubilej, je razporejenih v devet ciklov z različnim številom pesmi: *To je hazard* (štiri), *Najina oaza* (osem), *Čudovita pustolovščina* (deset), *Ljubezen dvoedina* (trinajst), *Dve žgoči sonci* (sedem), *Sveta mesta tvojega telesa* (trinajst), *Drug v drugem*

(štirinajst), *Zaliv* (štirinajst) in *Dokler se še imava* (sedem). Dokončno podobo je knjigi dal likovni urednik Pavle Učakar. Pri izbiranju motivov za ilustracije pesmi je sledil Zlobčevi poeziji, polni nians svetlobe in teme, ter podobna občutja iskal v stvaritvah Metke Krašovec, ki je za izbor in oblikovanje knjige dala na izbiro več kot sto svojih akvarelov. Spremno besedo k Zlobčevi knjigi je – tokrat že petič – napisal Ivo Svetina ter jo naslovil *Očetje in sinovi*. (Izpostavil je enega izmed vidikov naslova, da sinovi vedno iščejo nadomestne očete. Tudi sam je v Zlobcu zaradi poezije in njegove človeške drže našel svojega nadomestnega očeta.) Zlobčeva poezija, kot sicer poezija nasploh, se že pol stoletja ohranja pri življenju z branjem, saj je pesem živa le takrat, ko si jo bralec prisvoji. V spremni besedi, napisani kot zelo intimen esej o lastnem doživljanju in spoznanju Zlobčeve poezije, Svetina med drugim obudi spomin na svoje prvo srečanje (bil je desetleten, sredi šestdesetih let prejšnjega stoletja) z močjo njegove poezije: “Sestra Nasta se je vrnila s šentviške gimnazije in vsa navdušena pripovedovala o tem, da je na gimnaziji imel literarni nastop Ciril Zlobec, ki je tistega leta, spomladi ali jeseni?, izdal pesniško zbirko *Ljubezen*. Ne le da je bil pesnik nenavadno čeden, črnolas in črnobrad kot kakšen zlobec, kar naj bi bil sicer atribut, ki pripada pesnikom od Orfeja dalje; tisto, kar je pretreslo, razsvetlilo sedemnajstletno dekle, je bila poezija.” Še danes so Zlobčeve knjige praviloma razprodane, čeprav so večinoma tiskane v bistveno večjem številu kot vse druge. Prva izdaja knjige *Ljubezen – čudež duše in telesa*, ki jo je uredila Nela Malečkar, je izšla v kar 3500 izvodih! Očitno še danes (in vse bolj!) séga njegova poezija v srca bralcem vseh starosti.

Pred desetimi leti je izšla Zlobčeva pesniška zbirka *Dvom, upanje, ljubezen*, v kateri se pesnik sprašuje o osnovnih življenjskih vprašanjih in bralcu ponuja nadgradnjo lastne pesniške ideologije. Eksistencialna poezija v tej zbirki pomeni preseganje njegovega dotedanjega pesnjenja, iskanje smisla življenja, ki ni le svetlo in temno. Hkrati pomeni, da ljubezen v sebi združuje pozitivno in negativno ter s tem že predstavlja višjo stopnjo človekovega obstoja. V poeziji se lahko skriva toliko lepote, ki nas včasih osrečuje zaradi opevane radosti in ljubezni, drugič pa nam pomaga preživeti najhujše trenutke trpljenja in bolečine. Tako je bolečino ob izgubi otroka, najbolj globoko in najbolj iskreno čustvo, ob smrti sina Marka doživel in upesnil Tone Pavček, prav tako ob nenadni smrti svojega sina eden največjih italijanskih pesnikov dvajsetega stoletja Giuseppe Ungaretti in ob smrti svoje hčerke že davno veliki francoski klasik Viktor Hugo. Toda Ciril Zlobec se je v jeseni svojega bogatega življenja spopadel kar z dvema tragedijama, s smrtjo ljubljene hčerke Varje in tudi

s poezijo povezanega sina Jaše. Izguba je sprožila veliko pesmi, v katerih oba ostajata živa v pesnikovem spominu. Leta 2007 je izšla ena najlepših slovenskih zbirk poezije, *V viharjih in zavetrjih srca*, v kateri pesnik izreka nepopisno bolečino ob zavedanju, da njegova hči umira in odhaja tja onkraj. Naslednja knjiga pesmi, *Tiho romanje k zadnji pesmi* (2010), naj bi predstavljala lirski epitaf pesnika, ki je bil prepričan, da bo zbirka izšla postumno, a je leto po izidu doživel še smrt sina Jaše. Zbirka *Biti človek* (2013) je posvečena obema prezgodaj preminulima otrokoma, cikel pesmi *O bog, kako si ves še v meni* pa predstavlja biografijo umrlega sina, kjer poteka najintimnejši dialog onkraj smrti. V tej zadnji izvirni zbirki pesnik po hudih preizkušnjah išče odgovore na vprašanja o ljubezni, očetovstvu, prijateljstvu, usodnosti časa, staranju in smrti. Nad njegovo ljubezensko liriko, v kateri je ljubezen ustvarjena za vse, le za samoto ne, je padla senca, dvom, topa bolečina, ki se duši v prsih.

A Zlobčeva usoda je tudi literatura, predvsem poezija, dušo si sprošča skozi metafore, virtuozne svobodne verze in sonete. Sonet je oblikovno zahtevna, estetsko aristokratska posoda, ki zahteva domišljeno pripoved. Nobena doba se mu ni odpovedala, le da se vedno znova sproti prilagaja novim poetikam in estetskim zahtevam. Zlobčeva značilnost so cikli desetih sonetov, ki so kot nekakšni okrnjeni sonetni venci pesnikov izmislek. V tej zbirki se to kaže v ciklih *Ljubezen dvoedina*, *Drug v drugem* in *Zaliv*. Njegova ljubezenska poezija zajema različne vidike ljubezni: od zanosa, žalosti, bolečine in očetovske ljubezni do dvoma. S spraševanjem in nenehnim čudenjem se Zlobec čuti živega, a dvom je zanj – za pesnika, v svojem dolgem življenju modrejšega za mnogo čudovitih in bolečih izkušenj – spodbuda. Izbrane pesmi jubilejne zbirke *Ljubezen – čudež duše in telesa* vodijo bralca iz igrive rosne mladosti in iz čiste strasti zrelih let v boleč spomin, realnost staranja, misel na smrt. Bistvo svoje ljubezenske filozofije je Zlobec strnil v pesem *Srečna Sizifa* (pri partnerstvu ne gre za cilj, ampak za vsakodnevno skupno pot) in izbor v knjigi zaključil s pesmijo *Ljubezen – najina Visoka pesem*: “Ljubezen – najskrivnostnejša skrivnost, / v nebo se pne, v pekël se ruši, pada, / kdaj tudi umre, čeprav je večno mlada ...” Pesnik razkriva globino svojega dožemanja sveta, ljubezni in bolečine tako prefinjeno in subtilno, da se občuteno izbrane pesmi ne berejo le kot njegova avtobiografija, temveč bralcu nastavi zrcalo, v katerem se lahko uzre.

Kako s podobami pospremiti knjigo, ki v verzih z vsemi čustvenimi niansami ponuja razpon med rano mladostno ljubeznijo in navezanostjo para v osivelih letih? Med “Šla sva, / razigrano oprta drug na drugega ...” (*Tihožitje 2*) in “Ah, kakšna sreča, da se še imava! / si vsako jutro

dahneva v pozdrav, / a trpka misel naju spreletava: / 'Prej ali slej bo eden sam ostal.'" (*Dokler se še imava*)? Vseh devetdeset pesmi spremljajo kot dih rahli akvareli Metke Krašovec. Goli telesi med krhkimi drevesi, sveta mesta njunih stiliziranih teles, ko stojita, se objemata, plešeta, sedita vsak na svojem kamnu, zazrta drug v drugega; sence telesa, moškega ali ženskega, ki niso sence, čeprav se tako na prvi pogled zdi; nežno plastenje sivin oddaljenih hribov, modro zelene meglice nad otokom, visoke krhke ciprese z nežnimi sencami; drevesa, drevesca, otoki, otočki ...

Slikarka Metka Krašovec (o vrhunski umetnici in njenih objavljenih akvarelih žal v knjigi ni niti najmanjše zabeležke) je poznana po bogatem likovnem opusu in svojstvenem izrazu, pa tudi po aktivnem odnosu do poezije. Vzporedno z velikimi slikami je vedno ustvarjala risbo in akvarel kot intimni zapis, kot nekakšno poetično meditacijo. Ta drobna dela so nastajala drugo za drugim, absolutno brez predhodne ideje. V ciklu risb kot dnevniških zapisov se razkriva pot, dolga pol stoletja, med katero ustvarjalka išče, kako s pomočjo podob ustvariti nadzemeljski občutek. Njene risbe so pospremljene s pesniškimi verzi. Izbrani cikel v knjigi *Nox portentis gravida* (Galerija Equrna, 2013) reproduciranih risb so dela, za katera je najprej nastala podoba, nato pa jim je avtorica poiskala pripadajoče pesniške verze. Likovni in pesniški izraz sta v neposrednem dialogu. S podobo komunicirajo verzi pesnikov in pesnic, ki so Metki Krašovec blizu, med njimi so perujski avtor César Vallejo, španski mistični pesnik San Juan de la Cruz, ameriška pesnica Emily Dickinson ter angleška pevka in avtorica besedil Amy Winehouse. Njihovi verzi sozvenijo s podobami po umetničnem izboru. Med izbranci ni pesmi njenega moža, pesnika Tomaža Šalamuna, čeprav ji je posvetil celo zbirko (*Balada za Metko Krašovec*, DZS, 1981), a zanjo je njegova poezija tako drugačna od njenega umetniškega izrekanja. Tako kot pri slikah Metke Krašovec se tudi pri njenem ciklu risb zdi, da slikarka kar naprej zapolnjuje zvonečo tišino, kot bi bila sod brez dna. S svojimi risbami in tujimi verzi. Ne s svojimi, čeprav je v bistvu po duši pesnica. Pesnica barv brez simbolike, temveč z zveni – od krhkih, nežnih in ubranih do pridušenih, globokih. Pri ustvarjanju rabi tišino, da se lahko sliši. Da je brez omahovanja zvesta danosti trenutka. Neizrekljivemu čudežu, ki venomer vodi njeno roko.

Akvareli, objavljeni v knjigi *Ljubezem – čudež duše in telesa*, so nastajali med letoma 2002 in 2007. Namenjeni so bili kot ilustracije verzom drugega pesnika, a se je izkazalo, da niso bili kompatibilni z njegovo poezijo. Zanimivo je, da sta iz te serije akvarelov – poleg izbora za to Zlobčevo zbirko – letos nastali tudi naslovnici dveh knjig Josipa Ostija ob

njegovi 70-letnici, to sta zbirka haikujev *Majhna pesem* (Založba Pivec) in dvojezična zbirka haikujev *Na nikogaršnji zemlji / Nella terra di nessuno* (Multimedia edizioni, Salerno, Italija) v prevodu Jolke Milič. A vendar, kako čudne so poti usode! Nikjer bolj kot v knjigi ljubezenskih pesmi Cirila Zlobca akvareli Metke Krašovec ne bi našli bolj intimnega medijskega prostora. Nikjer ne bi s svojo krhkostjo in nežno erotiko sozveneli bolj kot z Zlobčevo visoko pesmijo Ljubezni. In nikoli ne bi bila lepše povezana in se ne bi mogla ujeti bolj, tudi če bi se dogovarjala ali če bi na osnovi izbranih pesmi Krašovčeva za te ljubezenske pesmi načrtno ustvarjala ilustracije. Kajti, za oba velja: *Ljubezen – vse je: strast, zanos, omama*.

Akvareli Metke Krašovec so samozadostni in čutni materialni objekti, ki posredno razkrivajo slikarkino zaljubljenost v poezijo. V knjigi *Ljubezen – čudež duše in telesa* akvareli kot ilustracije osmišljajo Zlobčeve verze in jih s svojo močjo – po pesnikovi intimni izbiri – osvetlujejo. Sozvenijo. Hkrati s pesmimi dajejo občutje veličine ljubezni. Oba – pesnik in slikarka – jo, Ljubezen, sočasno postavljata na piedestal.